

EN KOMMENTAR TIL FIBIGER NØRFELT

- af Ulrik Spang-Hanssen, uredelig og lidet kvalitetsbevidst Monty Python-professor i Aarhus

Henrik Fibiger Nørfelt (HFN) skriver i sin artikel ”Det Danske Orgelselskab 1970-2010” i tidsskriftet ”Orglet”s A-nummer fra juli 2011, at mit ikke-holdte foredrag for Orgelselskabet (DDO), der senere blev publiceret som artikel i samme tidsskrift, ”40 års orgeludvikling – med udblik til udlandet og indblik i indlandet”, i udpræget grad er et opgør med mange sider af dansk orgelbygning. Min artikel skulle i sit indhold og tone være af en sådan art, at det ikke frister til nærmere diskussion, da ironien, forenklingerne og overdrivelserne larmer slemt. Han spørger derpå sig selv, om der monstro er tale om noget, der skulle være en fornøjelig Monty Python-version af en beskrivelse af det danske orgelmiljø. Senere i indlægget fejlciterer han mig for, at orglet i Christiansborg Slotskirke skulle være ”en overtagelse af tidligere tiders bommerter”, hævder at min karakteristik skulle være en ”fæl fejltagelse, der lægger gift ud for projektet og håndværkets stolte traditioner”, intet mindre, lægger i dette en negativ holdning til projektet og til kunsthåndværket, og beklager, at jeg ikke som udøvende orgelkonsulent og orgelprofessor er en bannerfører for de højeste idealer og en kender af kvalitet. Endelig slutter han sin forrygende omgang misforståelser, selvmodsigelser og insinuationer med at antyde, at nutidens orgelkonsulenter ikke er deres opgaver voksne, fordi de ikke er udlærte orgelbyggere, og at disse misdædere ”ubekymret anbefaler prisbilligere udenlandske leverandører, hvis instrumenter ikke lever op til de bedste danske standarder” og dermed medvirker til den skæbnsvangre udvikling, at de danske orgelbyggere må dreje nøglen om.

Tak for kaffe! Det er tilsyneladende et noget følsomt gebet, jeg her har vovet mig ind på, da jeg som følge af dette foredrag indtil videre er blevet angrebet for manglende personlig redelighed, for ikke at have høje idealer, for ikke at kunne kende skidt fra kanel på mit eget professorale fagområde, for at diskutere på niveau med (ganske vist førende) komikere, og for slyngelagtigt at anbefale intetanende menighedsråd at anskaffe underlødige instrumenter og dermed undergrave fremtiden for en hel branche. Der er jo nemlig, så vidt jeg ved, kun tre orgelkonsulenter, som i nyere tid har medvirket til at lade udenlandske instrumenter installere på dansk grund, nemlig Flemming Dreisig, Ole Olesen og undertegnede, så der kan i konteksten ikke herske megen tvivl om mit medansvar for denne ’skæbnsvangre udvikling’. Nu ved jeg jo ikke, om Fibiger Nørfelt repræsenterer andre end sig selv i disse udfald, men ikke desto mindre rejser hans ubehjælpssomme indlæg en række principielle spørgsmål, der nok kan fortjene at blive behandlet lidt mere velovervejeth.

Lad os først tage fat på spørgsmålet om, hvorvidt jeg i min ondskab og uvidenhed har undermineret det gode kunsthåndværk, den danske orgelbyggerkunst og ikke mindst dette særlige projekt ved ufortjent at kritisere det nyrestaurerede orgel i Christiansborg Slotskirke. Det, der var mit anliggende med den pågældende passus, var at påpege forskellige *principielle* problemer i forbindelse med orgelrestaureringer og stilkopier, problemer der ikke bare går væk ved, som HFN gør det, udokumenteret at påstå, at jeg ikke har forstand på kvalitet. Ingen, der har hørt orglet, kan være meget i tvivl om, at dets placering udgør et problem for dets evne til at klinge frit ud. Det behøver man ikke at være orgelbygger for at høre, her rækker det fint at være en simpel koncertgænger. Jeg kender udmærket det pågældende Reuter-citat, som HFN henviser til, og har læst og er enig med Kristian Olesen i hans betragtninger om vanskeligheden ved at drage konsekvenser af det. Men det er nu li’godt ualmindeligt svært at læse Reuters ikke flygtige, men

faktisk temmelig fyldige dagbogscitat på anden måde end at den gode orgelbygger var temmelig svært utilfreds med et eller andet – ”die Disposition des Hauptwerks hat mir diesmal *garnicht gefallen*” (min kursivering). Jeg kan ikke forestille mig, at Reuter ville have været lige så utilfreds, hvis han havde mødt et orgel, der klang frit ud i rummet. Det er kun placeringen, som jeg mener er en gentagelse af tidligere tiders bommerter, jeg havde ikke tænkt på selve orglet, men for øvrigt belyser Kristian Olesens artikel effektivt de problemer, der er med den slags. På den ene side fastslår han, at ”udgangspunktet for at genopbygge orglet måtte være dets oprindelige koncept”¹, på den anden side berettes der omme i dokumentationsmaterialet ubekymret om, hvorledes man har korrigeret nogle oprindelige fejl ved at flytte pedalvindlader og ændre ventilåbningsbredde². Det kan der sagtens være god grund til, men dér røg jo unægtelig den detaljetro restaurering til originaltilstanden. Jeg savner dokumentation for, at mine udtalelser skulle være en ”fæl fejltagelse”, tværtimod synes jeg stadig, at hele dette projekt er et skoleeksempel på de ret store principielle problemer, der kan være ved en historiserende tilgang, og dermed har jeg intet sagt om håndværkets kvalitet og omhyggelighed. Til slut i dette afsnit påkaldes Hartmann og Weyse som banedommere. De var godt tilfredse, så er der vel ingen grund til at ham Spang-Hanssen går der og får storhedsvanvid og bilder sig ind at vide bedre? Det kan der vel være noget om; jeg minder blot i al beskedenhed om, at begge disse to værdige gentlemen i første omgang var med til at godkende Oppenhagens katastrofale instrument i Vor Frue i København i 1828 på trods af deres betæneligheder, så noget kunne jo godt tyde på, at de nogen gange har været motiveret af andre overvejelser end den pure idealisme. Orglet i Slotskirken må vel også ved afleveringsforretningen i 1829 have virket som et veritabelt mirakel på baggrund af Oppenhagens indsats...

Angående mine påståede opgør med sider af dansk orgelbygning, så er det sære ved det egentlig, at HFN og jeg på mange måder er enige, han har bare ikke opdaget det. I det omfang jeg bliver lidt spids sine steder i artiklen, er det i og for sig ikke *orgelbevægelsen* eller *den funktionalistiske arkitektur*, jeg er ude efter som fænomener betragtet; begge dele har sine steder skabt fremragende resultater. Imidlertid er jeg ikke glad for den fuldstændigt enerådende, målestokgivende status, som de har fået, og som HFNs indlæg ufrivilligt dokumenterer til overmål. Han beskriver selv, hvorledes han var med til at stifte DDO, fordi han var utilfreds med argumentationen i mange orgelsager – ”orgelbevægelsens dogmer synes tillige at have gjort sin indflydelse gældende”, skriver han og fortsætter: ”Frem for at skulle føre et nyttesløst felttog imod, hvad der tidligere var sket af fejlpositioner i faget, mente jeg, at selskabet kunne være et frugtbart forum for diskussion om, hvordan fremtiden kunne påvirkes og udviklingen håndteres”. Hermed konstaterer han meget rigtigt, at der er sket fejlpositioner, men der hvor han går galt i byen er selvsagt i hans manglende erkendelse af, at en identifikation og indkredsning af disse fejl er en forudsætning for at undgå dem i fremtiden. Jeg kan ikke gøre for, at dekorationerne i Mariager virker kedsommelige på HFN; deri er han lodret uenig med rigtig mange, heriblandt undertegnede, og jeg forsøger ikke at bilde nogen ind, at netop de kunne føre dansk orgelbygning ind på en ny og frugtbar vej, som han siger, men jeg vil rigtignok fastholde, at en større mangfoldighed i udtrykket, både på det arkitektoniske og det klanglige område, kunne.

HFNs alvorligste påstand er givetvis, at nutidens orgelkonsulenter ikke ved hvad de snakker om og at de derfor, eller måske endda på trods af bedre vidende, svingagtigt påfører de danske kunder underlødige udenlandske instrumenter. Nu ser jeg her helt bort fra, at han tilsyneladende heller ikke mener, at fortidens orgelkonsulenter vidste, hvad de talte om³, og jeg ser også bort fra det

¹ Orglet, 1A, Juni 2010, s. 7

² Ibid, s. 13 og 17.

³ Orglet 1A, 2011, s. 34

injurierende i denne påstand. Når det er sagt, er det jo rigtigt nok, at mange af os ikke har den samme indsigt i træsorter og deres anvendelse som orgelbyggere har, og vi har nok heller ikke helt den samme dybtgående indsigt i mekanikken i foretagendet. Men vi er temmelig gode til at vurdere, om orglet virker som det skal. Når man skal bedømme, om en nykonstrueret racerbil ikke alene kan køre, men virkelig kan klare de spidsbelastninger, som den kommer ud for i løb, så sender man ikke mekanikeren ud og trille et par omgange, man får simpelthen fat i en professionel racerkører, der kan sit fag og lynhurtigt får afsløret fejl og mangler som viser sig ved professionel brug. Dette gælder naturligvis også i orgelanliggender. Det gælder om for enhver konsulent at kunne bedømme en orgelbygger på hans eller hendes hidtidige resultater og så i øvrigt tilkalde assistance i det omfang ens egen viden ikke slår til. Ingen kan vide alt.

HFN synes at mene, at de udenlandske tilbud nødvendigvis er de billigste. Det er ikke tilfældet, i Mariager var det f.eks. ikke det billigste tilbud, der vandt. Det er værre, at han også synes at mene, at udenlandske leverandører ikke lever op til de bedste danske standarder. Det er en påstand, som er nationalchauvinistisk, snæversynet, gammeldags, og, værst af alt, forkert. Han fremhæver selv, at selv de større danske orgelfirmaer f.eks. ikke længere har egne pibemagerier, og antyder at dette fører til mindre interessante instrumenter⁴. Her vil jeg diskret påpege, at såvel Aubertin som Klais og Eule, for nu at nævne tre af de orgelbyggerier, der har arbejdet eller skal arbejde her i landet, har egne pibemagerier – Van den Heuvel ved jeg ikke nok om. Intet tyder på, at kvaliteten hos førende udenlandske orgelfirmaer skulle være ringere end hos de danske.

Det, som er mit egentlige anliggende, både med min oprindelige artikel og med dette svar, er at påpege, at dansk orgelkultur ikke længere kan overleve som en isoleret ø. Vi er simpelthen nødt til på alle planer at lade os inspirere, at optimere, at sikre den størst mulige mangfoldighed i alle orglets udtryk for at publikum, slutbrugeren, kan blive ved med at bruge det til noget i vores eventsamfund, hvor kunstneriske udfoldelser af internationalt tilsnit og i absolut topklasse trænger sig på fra alle sider. Til dette formål har vi alle brug for at lukke påvirkninger fra udlandet ind, og dette gælder naturligvis også den danske orgelbygning. Kan vi dog være uenige om det?

Assens, d. 4/8 2011

⁴ Ibid., s.34.